

การวิเคราะห์กฎหมายการสาธารณสุขด้านการจัดการมูลฝอยในกลุ่มประเทศอาเซียน
(การวิเคราะห์กฎหมายการสาธารณสุขด้านการจัดการมูลฝอย
ในกลุ่มประเทศอาเซียนและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง)

ผู้ดำเนินการศึกษา ร.ท.หญิง ณิชารัศม์ ปัญจจิตรพัฒน์

นางนียดา วิไลกิจวัฒน์

นางสาววิภากรณดา สุรบุดร

ระยะเวลาที่ดำเนินการ ตั้งแต่ เดือนมีนาคม - เดือนกันยายน 2557

1. บทคัดย่อ

การศึกษานโยบายของกฎหมายด้านการจัดการมูลฝอยและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องของประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย โดยศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมายของประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนที่อยู่ในภูมิภาคใกล้เคียงกับประเทศไทยที่สถานการณ์ทางการเมืองมีเสถียรภาพ และมีการเผยแพร่บทบัญญัติเป็นภาษาอังกฤษที่สืบค้นได้ทางเว็บไซต์ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และศึกษากฎหมายของประเทศไทยด้านการจัดการมูลฝอย ตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องและมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างการบริหารการบังคับใช้ กฎหมายในการจัดการมูลฝอยและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ลักษณะเนื้อหา และวิธีการบังคับใช้กฎหมายในการจัดการมูลฝอยของประเทศในกลุ่มอาเซียน และเปรียบเทียบกับประเทศไทย ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนมีนาคม-กันยายน 2557 โดยค้นคว้าข้อมูลบทบัญญัติของกฎหมายจากจากเว็บไซต์ เอกสาร ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายของประเทศที่ศึกษา ผลการศึกษามีดังนี้ (1) ประเทศที่มีกฎระเบียบและข้อบังคับด้านการจัดการมูลฝอย และมีการออกกฎหมายทั้งในระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่น ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อม กฎหมายการควบคุมสุขลักษณะ การป้องกันโรค และส่งเสริม ราชอาณาจักรไทย มีกฎหมายที่ควบคุมมูลฝอยจากชุมชนอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขที่มอบอำนาจให้ราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการ ส่วนมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยโรงงาน ซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในอำนาจของราชการส่วนกลาง (2) ประเทศที่รัฐบาลมีอำนาจโดยตรงในการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม รัฐบาลเป็นผู้ออกใบอนุญาตการเก็บขน การขนส่ง และการกำจัดมูลฝอย ให้ภาคเอกชนดำเนินการ มีการแยกความรับผิดชอบของกระทรวงต่างๆ ในการจัดการมูลฝอยตามประเภทและแหล่งกำเนิดมูลฝอย เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม รับผิดชอบมูลฝอยอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุขรับผิดชอบมูลฝอยติดเชื้อ กระทรวงเกษตรรับผิดชอบมูลฝอยภาคเกษตร เป็นต้น สหพันธรัฐมาเลเซียการบริหารจัดการเพื่อควบคุมเรื่องมูลฝอยอยู่ภายใต้กระทรวงแรงงาน บังคับใช้

กับสถานประกอบการทุกประเภทซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ สารเคมีอันตราย เป็นต้น ประเทศสิงคโปร์ ให้อำนาจแก่องค์การสิ่งแวดล้อมแห่งชาติโดยตรงในการบังคับใช้กฎหมาย มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด มีบทลงโทษที่รุนแรง (3) ลักษณะเนื้อหาของกฎหมายในการควบคุมการจัดการมูลฝอย มีกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการควบคุมการจัดการมูลฝอยโดยตรง ในขั้นตอน การเก็บ การรวบรวม และการกำจัดมูลฝอย และกฎหมายที่ควบคุมการจัดการมูลฝอยโดยอ้อม เช่น การกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อม การกำหนดมาตรฐานการปล่อยมลพิษ การป้องกันโรคติดต่อ การจัดระบบความปลอดภัยของสถานประกอบการ (4) บริบทที่เป็นปัจจัยให้เกิดความแตกต่างของการกำหนดอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายได้แก่ ขนาดของประเทศ ระบบโครงสร้างการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ กฎหมายจารีตที่เป็นไปตามหลักศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับขอบเขตบทบาทของหน่วยงานในการกำกับดูแลแหล่งกำเนิดมลพิษ (5) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างของประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ได้แก่ ความครอบคลุมของเนื้อหากฎหมาย กลไกในการบังคับใช้ ความเข้มงวดในการบังคับใช้ บทลงโทษที่รุนแรง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และนโยบายในการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย (6) มาตรการอื่นที่เสริมประสิทธิภาพของการจัดการมูลฝอยของประเทศสมาชิกอาเซียน เช่น นโยบายและแผนยุทธศาสตร์ของประเทศ การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ การส่งเสริมหลัก 3Rs การส่งเสริมความเข้าใจ สร้างความตระหนักของประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน เป็นต้น

การศึกษาครั้งนี้มีบทเรียนที่ควรนำมาปรับใช้สำหรับประเทศไทย คือ ควรมีการปรับปรุงกฎหมายการสาธารณสุขให้มีองค์การงานนโยบายถึงระดับภูมิภาค มีการให้รางวัลในการทำดี การลงโทษในทางสร้างสรรค์ ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนรับรู้กฎหมาย สร้างความตระหนักในกลุ่มผู้ประกอบการ การกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับผู้ประกอบการ และควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีโทษที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ควรยกระดับความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นนโยบายระดับชาติ ให้ความสำคัญในการสร้างความรับรู้แก่ประชาชน การพิจารณาทบทวนการเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยให้เหมาะสม พัฒนาทบทวนเนื้อหาของกฎหมายที่ควบคุมกำกับเรื่องการจัดการมูลฝอยให้มีความเป็นเอกภาพ สร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องในกลุ่มเด็กและเยาวชน และถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีในการจัดการมูลฝอย ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

2. บทนำ

การรวมตัวเพื่อเป็นประชาคมอาเซียนอาจส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อประเทศไทย การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งแบบไร้พรมแดน และการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ เหล่านี้อาจทำให้ระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว สร้างความแข็งแกร่งให้กับภูมิภาค เนื่องจากตลาดการค้ามีขนาดใหญ่ขึ้น มีการเคลื่อนย้ายแรงงานทั้งที่มีทักษะสูงและแรงงานไร้ฝีมือแต่ในขณะเดียวกัน การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ซึ่งโอกาสในการพัฒนาอาจเปลี่ยนเป็นวิกฤติได้หากไม่มีการเตรียมความพร้อมอย่างรัดกุมและรอบด้าน โดยเฉพาะในด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่จะมีผลให้เกิดของเสียจากการบริโภคควบคู่กับการประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการเคลื่อนย้ายเข้ามาในประเทศด้วยจุดประสงค์ต่างๆ กัน ทั้งการเข้ามาเพื่อท่องเที่ยว การประกอบอาชีพ การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน การลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรีระหว่างประเทศสมาชิก

หลายประเทศในภูมิภาคอาเซียนประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย เช่น ข้อมูลในปี 2553 อินโดนีเซีย มีปริมาณขยะมูลฝอย 167,289 ตันต่อวัน ฟิลิปปินส์ 62,115 ตันต่อวัน ส่วนประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ยทั่วประเทศราว 41,352 ตันต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2553) ซึ่งในปี 2555 พบว่าปริมาณขยะชุมชนมีมากถึงประมาณ 24.73 ล้านตัน

ในปี 2556 ประเทศไทยมีปริมาณขยะทั่วประเทศ 26.77 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2555 ถึง 2 ล้านตัน ในจำนวนนี้มีการเก็บขนและนำไปกำจัดแบบถูกต้อง จำนวน 7.2 ล้านตัน และกำจัดแบบไม่ถูกต้องจำนวน 6.9 ล้านตัน นอกจากนี้พบว่าปริมาณขยะที่ไม่ได้รับการเก็บขนทำให้ตกค้างในพื้นที่ประมาณ 7.6 ล้านตัน และมีปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพียง 5.1 ล้านตัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2556) ทั้งนี้ การคาดการณ์เมื่อปี 2554 ถึงปริมาณขยะมูลฝอยในประเทศไทยโดยธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย หรือ เอทีบี ระบุว่า ในปี 2568 เขตเมืองของไทยจะมีปริมาณของเสียถึง 43,166 ตันต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2553)

แนวโน้มของปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเป็นไปตามอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการอุปโภคบริโภคของประชาชน ในขณะที่ยังคงมีปัญหาด้านการจัดการ ทั้งการจัดเก็บ การขน รวมทั้งการกำจัดอย่างถูกวิธี ดังนั้น การกลไกทางกฎหมายจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ควบคุมกำกับให้นำไปสู่การบริหารจัดการทั้งเชิงรับและเชิงรุกในการจัดการอย่างเหมาะสม

จากสถานการณ์ปัญหาในการจัดการมูลฝอยของประเทศไทยดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการใช้อนุสัญญาในการจัดการมูลฝอยของประเทศไทยในกลุ่มประชาคมอาเซียน ซึ่งบทเรียนจากการบังคับใช้กฎหมายของประเทศอื่นอาจนำมาเป็นแนวทางพิจารณาหาทางเลือกเพื่อปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาตามบริบทของประเทศไทย

3. วัตถุประสงค์

3.1 ศึกษาโครงสร้างการบริหารการบังคับใช้ กฎหมายการสาธารณสุขและการอนามัยสิ่งแวดล้อมในการจัดการมูลฝอยและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ของประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน

3.2 ศึกษาลักษณะเนื้อหา และวิธีการบังคับใช้กฎหมายการสาธารณสุขและการอนามัยสิ่งแวดล้อม และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการมูลฝอยของประเทศในกลุ่มอาเซียนเปรียบเทียบกับประเทศไทย

4. วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยศึกษาจากเอกสาร บทความวรรณกรรม ทั้งจากกฎหมาย บทความ เอกสารวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยการจัดการมูลฝอย และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องของประเทศที่ศึกษา ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

4.1 ค้นคว้าเอกสารจากบทบัญญัติของกฎหมาย จากเว็บไซต์ บทความ เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการบังคับใช้ การส่งเสริมการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในการจัดการมูลฝอย และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ของประเทศไทยและบทบัญญัติของบางประเทศที่อยู่ในภูมิภาคใกล้เคียง ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศไทยค่อนข้างมาก

4.2 ศึกษาจาก บทความ เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในการจัดการมูลฝอย เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการบังคับใช้ การส่งเสริมการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการจัดการมูลฝอย

4.3 สรุปเป็นประเด็นจากการทบทวนวรรณกรรมมาสังเคราะห์แนวคิด โครงสร้าง กลไกการบังคับใช้กฎหมายนั้นๆ

4.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะการบังคับใช้กฎหมายและประสิทธิผลของการบังคับใช้กฎหมายของแต่ละประเทศที่ศึกษาและประเทศไทย

4.5 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกฎหมายด้านการสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีการเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษและสืบค้นได้จากเว็บไซต์ และกฎหมายการสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของประเทศไทย ซึ่งรายละเอียดของบทบัญญัติที่ถอดความจากภาษาอังกฤษ นักกฎหมายอาจตีความโดยนัยยะของกฎหมายแตกต่างกัน การศึกษาครั้งนี้จึงอยู่บนพื้นฐานของบทบัญญัติโดยตรงไปตรงมาโดยไม่มีการตีความ

5. ผลการศึกษา

จากการศึกษาโครงสร้างและการบังคับใช้กฎหมายการสาธารณสุขด้านการจัดการมูลฝอยในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน โดยศึกษาเฉพาะบทบัญญัติของกฎหมายด้านการสาธารณสุข และอนามัยสิ่งแวดล้อมในการจัดการมูลฝอย และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ได้แก่

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ รวมทั้งศึกษาศึกษาจากบทบัญญัติในกฎหมายการสาธารณสุขของประเทศไทย ดังนี้

5.1 บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในของประเทศที่ศึกษา

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

มีระบบการปกครองสองระบบ คือ รัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น โดยรัฐบาลท้องถิ่น หมายถึง จังหวัด อำเภอ หรือ เทศบาล หรือ เขตปกครองพิเศษ และหมู่บ้านกระทรวงสาธารณสุข หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายว่าด้วยสุขลักษณะ การป้องกันโรค และส่งเสริมสุขภาพ คือคณะกรรมการสาธารณสุขระดับอำเภอ โดยหัวหน้าบ้าน มีหน้า (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่ให้คำแนะนำชุมชน เรื่อง การปฏิบัติด้านสุขลักษณะและการสุขาภิบาลที่ดีในที่นี้รวมถึงเรื่องขยะมูลฝอยด้วย

ลักษณะเนื้อหาของกฎหมายเป็นการควบคุมกำกับจัดการมูลฝอยโดยตรง เนื้อหาสาระของกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยกำหนดให้ทุกคนต้องดูแลรักษาความสะอาดของชุมชนร่วมกัน การกำจัดของเสีย น้ำเสีย การรักษาความสะอาดแหล่งน้ำ น้ำดื่ม น้ำใช้ ถนน การระบายน้ำ สถานที่สาธารณะ เพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดโรค และเพื่อสุขภาพของตนเองและสังคมโดยรวม

สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การควบคุมกำกับด้านการจัดการมูลฝอยอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ การออกใบอนุญาตการเก็บขน การขนส่ง และการกำจัดมูลฝอย ให้ภาคเอกชนดำเนินการบังคับใช้ด้วยกฎหมายป้องกันสิ่งแวดล้อมโดยกระทรวงสิ่งแวดล้อม มีการแยกความรับผิดชอบของกระทรวงต่างๆ ในการจัดการมูลฝอยตามประเภทและแหล่งกำเนิดมูลฝอย เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม รับผิดชอบมูลฝอยอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุขรับผิดชอบมูลฝอยติดเชื้อ กระทรวงเกษตรรับผิดชอบมูลฝอยภาคเกษตร เป็นต้น

เนื้อหาของกฎหมาย มีทั้งการกฎหมายที่ควบคุมโดยตรง คือกฎหมายป้องกันสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้การลด การใช้ซ้ำ และการนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดปริมาณมูลฝอยในการนำไปเผาหรือทิ้ง และกฎหมายที่ควบคุมโดยอ้อม คือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ เพื่อบูรณาการภารกิจทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสาธารณสุขและการอนามัยสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปเพื่อการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ ด้วยการให้การศึกษาแก่ประชาชนและนักศึกษา การจำแนกชนิดโรคติดต่อ การเฝ้าระวังโรค การควบคุมป้องกันโรคโดยหลักการสุขาภิบาล เรื่อง น้ำสะอาด อาหาร สัตว์แมลงพาหะนำโรค และสุขลักษณะของครัวเรือน สถานประกอบการ สถาบันการศึกษา

สหพันธรัฐมาเลเซีย

การบริหารจัดการเพื่อควบคุมเรื่องมูลฝอยอยู่ภายใต้กระทรวงแรงงาน การควบคุมมูลฝอยอันเกิดจากการประกอบกิจการต่างๆอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยในการประกอบอาชีพและการสาธารณสุข บังคับใช้กับสถานประกอบการทุกประเภทซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดมูลฝอย น้ำเสีย มลพิษทางอากาศ สารเคมีอันตราย เป็นต้น ส่วนการควบคุมกำกับด้านการจัดการมูลฝอยอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วย กฎหมาย

ว่าด้วยการจัดการมูลฝอยและการรักษาความสะอาดสาธารณะโดยนิติบุคคล โดยกระทรวงสิ่งแวดล้อม เป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ มาตรฐาน การออกข้อกำหนด แนวทาง และมาตรฐานต่างๆ และการควบคุมกำกับ รวมทั้งอนุญาตให้เอกชนดำเนินการจัดบริการ

ลักษณะเนื้อหาของกฎหมาย มีทั้งกฎหมายที่ควบคุมการจัดการมูลฝอยโดยตรง คือกฎหมายว่าด้วย การจัดการมูลฝอยและการรักษาความสะอาดสาธารณะโดยนิติบุคคล และกฎหมายที่ควบคุมการจัดการมูลฝอยโดยอ้อม คือกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยในการประกอบอาชีพและการสาธารณสุข สถานประกอบการทุกประเภทต้องดำเนินการจัดระบบความปลอดภัย การสาธารณสุข ให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมีเรื่องการจัดมูลด้วย ได้แก่ โรงงาน โรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้าส่ง ร้านค้าของชำ หรือสถานประกอบการอื่นๆ

สาธารณสุขสิงคโปร์

การจัดการมูลฝอยในประเทศสิงคโปร์อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้ภาคเอกชนดำเนินการโดยหน่วยงานรัฐเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ กฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ผู้ประกอบการทุกประเภทอาชีพต้องมีใบอนุญาตส่วนบุคคล รวมทั้งสถานประกอบการด้วย

ลักษณะเนื้อหาของกฎหมายเป็นการควบคุมด้านการจัดการมูลฝอยโดยตรงตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขสิ่งแวดล้อม โดยควบคุมกำกับครบทุกขั้นตอน ตั้งแต่เรื่องภาระรองรับมูลฝอย สถานที่แยกมูลฝอย การเก็บรวบรวมมูลฝอย และการกำจัดมูลฝอย

กฎหมายของสิงคโปร์กำหนดให้ผู้ประกอบการทุกประเภทอาชีพต้องมีใบอนุญาตส่วนบุคคล และ รวมทั้งสถานประกอบการด้วย เช่น มีใบอนุญาตเป็นพ่อครัว ประกอบอาชีพปรุงอาหาร ส่วนเจ้าของร้านอาหารต้องมีใบอนุญาตประกอบการร้านอาหาร ซึ่งอุปกรณ์เครื่องครัว สถานที่ การปรุง การเสิร์ฟอาหาร ต้องถูกหลักสุขาภิบาล มิเช่นนั้นถูกปรับและถูกลงโทษตามกฎหมายนี้อย่างรุนแรง รถเก็บขนมูลฝอย ภาระรองรับมูลฝอย ต้องขึ้นทะเบียนขอใบอนุญาตทั้งหมด เหล่านี้ทำให้ประเทศสิงคโปร์มีปัญหาด้านการอนามัยสิ่งแวดล้อมน้อยมาก

ราชอาณาจักรไทย

มีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่มีการกระจายอำนาจในการจัดการมูลฝอยเฉพาะในส่วนของการเก็บ การขน และการกำจัดมูลฝอยทั่วไป มูลฝอยติดเชื้อ และมูลฝอยที่เป็นพิษอันตรายจากชุมชน ซึ่งกำหนดให้มี “คณะกรรมการสาธารณสุข” มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม กำกับดูแล สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้คำแนะนำต่อรัฐมนตรีในการกำหนดแผนงาน นโยบาย มาตรการด้านสาธารณสุข การออกกฎกระทรวง และประกาศกระทรวง โดยให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการออกข้อกำหนดของท้องถิ่น เพื่อให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมกับพื้นที่

ในส่วนของมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมจะอยู่ในการควบคุมกำกับของพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วหรือของเสียทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการโรงงาน การนำออกจากโรงงาน และการกำจัดต้องได้รับอนุญาตจากกรมโรงงานอุตสาหกรรม

กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมจะควบคุมกำกับด้านนโยบายสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการควบคุมมลพิษจากการกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้กำหนดเรื่องการจัดการมูลฝอยโดยตรง แต่เป็นการกำหนดนโยบายในภาพรวมของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในภาพรวมซึ่งจะมีผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการในพื้นที่ของตน

การดูแลความสะอาดในที่สาธารณะและสถานสาธารณะอยู่ในการกำกับของกฎหมายว่าด้วยรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งจะเป็นการห้ามทิ้งขยะมูลฝอยในสถานที่ต่างๆ

เนื้อหาของกฎหมายที่ศึกษามีการควบคุมกำกับการจัดการมูลฝอยโดยตรง ทั้งที่การควบคุมครบทุกขั้นตอนและการควบคุมในบางขั้นตอน

กฎหมายที่ควบคุมการจัดการมูลฝอยโดยตรง ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ควบคุมครบทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรวบรวมมูลฝอย การเก็บ กากขน และการกำจัด พระราชบัญญัติการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 ควบคุมการห้ามทิ้งมูลฝอยในที่ต่างๆ ขั้นตอนการรวบรวมมูลฝอย พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ควบคุมลักษณะของที่พักรวมมูลฝอยในอาคารขนาดใหญ่ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ควบคุมการจัดการมูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรวบรวมมูลฝอย การเก็บ กากขน และการกำจัด

กฎหมายที่ควบคุมการจัดการมูลฝอยโดยอ้อม ได้แก่ พระราชบัญญัติการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ควบคุมโดยอ้อมด้วยการกำหนดนโยบายการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมและการกำหนดค่ามาตรฐานเพื่อควบคุมมลพิษที่ปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม

5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย

บริบทที่เป็นปัจจัยให้เกิดความแตกต่างของการกำหนดอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายได้แก่

1. ความแตกต่างของพื้นที่ต่างๆ ในแต่ท้องถิ่น ในบางประเทศที่มีขนาดพื้นที่มาก และมีความแตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่นเป็นปัจจัยที่ทำให้มีการกระจายอำนาจให้มีการออกกฎหมายระดับท้องถิ่น เพื่อให้รัฐบาลระดับท้องถิ่นเป็นผู้ควบคุม กำกับดูแลและการจัดการมูลฝอยในท้องถิ่นของตนได้อย่างทั่วถึงใกล้ชิดและเข้าถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน

2. ระบบโครงสร้างการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ ความแตกต่างทางโครงสร้างการเมืองการปกครองของประเทศเป็นทิศทางในการกำหนดการใช้อำนาจการบังคับใช้กฎหมายแบบรวมศูนย์หรือแบบมีการกระจายอำนาจการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ กฎหมายจารีตที่มีที่มาจากหลักศาสนายังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายอีกด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับขอบเขตบทบาทของหน่วยงานในการกำกับดูแลแหล่งกำเนิดมูลฝอย ประเทศไทย เวียดนาม มาเลเซีย มีการกำหนดประเภทของขยะมูลฝอยซึ่งมาจากแหล่งกำเนิดที่ต่างกัน ส่วนในประเทศสิงคโปร์ องค์กรสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นผู้ควบคุม กำกับดูแลในภาพรวมทั้งหมด

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างของประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย จะเห็นว่า ความครอบคลุมของเนื้อหากฎหมาย กลไกในการบังคับใช้ ความเข้มงวดในการบังคับใช้ และบทลงโทษที่รุนแรง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตลอดจนนโยบายในการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยของแต่ละประเทศ ล้วนมีผลต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการจัดการให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

5.3 กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องที่เชื่อมโยงกับกฎหมายด้านการจัดการมูลฝอยของประเทศไทย

ประเทศไทยนอกจากจะมีกฎหมายที่ควบคุมกำกับกับการจัดการมูลฝอยทั้งโดยตรง และโดยอ้อมแล้ว ยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกันดังนี้

1. กลุ่มของกฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการควบคุมกำกับ การจัดการมูลฝอย เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 เป็นต้น กฎหมายกลุ่มนี้ได้กำหนด อำนาจหน้าที่ให้ราชการส่วนท้องถิ่นระดับต่างๆ ดำเนินการจัดการมูลฝอยในเขตราชการส่วนท้องถิ่นของตน การออกกฎหมายหลักในการจัดการมูลฝอยบางฉบับจึงมีการเชื่อมโยงอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นกับกฎหมายกลุ่มนี้ เห็นได้ชัดจากพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535.ศ.ที่กำหนดให้การจัดการมูล ฝอยเป็นอำนาจหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น

2. กลุ่มของกฎหมายที่กำหนดให้รักษาความสะอาดในพื้นที่หรือกิจการที่กฎหมาย ฉบับนั้นบังคับอยู่ เช่น พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 พระราชบัญญัติการชลประทาน หลวง พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 เป็นต้น กลุ่มกฎหมายนี้มีได้ให้อำนาจในการจัดการขยะมูลฝอย แต่เป็นการห้ามก่อให้เกิดขยะมูลฝอยในสถานที่ บริเวณ หรือกิจการที่อยู่ในการควบคุมกำกับของกฎหมายนั้นๆ

5.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องและมาตรการอื่นที่เสริมประสิทธิภาพของการจัดการมูลฝอย ของประเทศสมาชิกอาเซียน

มาตรการเสริมต่างๆ ที่ช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งประเทศ ในกลุ่มสมาชิกอาเซียนมีมาตรการที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ มีแผนนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของประเทศ มีการ ตั้งเป้าหมายการลดปริมาณขยะมูลฝอย ส่งเสริมการขยะมูลฝอยที่ต้นทาง มีการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ การส่งเสริมหลัก 3Rs การส่งเสริมความเข้าใจ สร้างความตระหนักของประชาชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ภาคเอกชนจัดตั้งองค์กรสนับสนุน/จัดหา/ก่อสร้างระบบจัดการ/ส่งเสริมเทคโนโลยี การรณรงค์ด้าน สิ่งแวดล้อม และบางประเทศมีการแปรรูปเป็นพลังงาน

5.5 บทเรียนต่อการนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ประเด็นที่เป็นบทเรียนที่ควรนำมาปรับใช้ สำหรับประเทศไทย ได้แก่ 1) ควรมีการปรับปรุงกฎหมายการสาธารณสุขให้มีองค์กรทางนโยบายถึงระดับ ภูมิภาค เช่น ให้มีคณะกรรมการสาธารณสุขระดับจังหวัดเพิ่มเติมจากคณะกรรมการสาธารณสุขในส่วนกลาง

2) ควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีการให้รางวัลในการทำดี เช่น การลดภาษี การปรับปรุงบดลงโทษในทางสร้างสรรค์ เช่น ให้มีการดักเตือน การบำเพ็ญประโยชน์ ก่อนเปรียบเทียบลงโทษความผิดทางอาญา 3) ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนรับรู้กฎหมาย ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตามกฎหมาย ประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามกฎหมาย 4) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงผลเสียจากการจัดการมูลฝอยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับผู้ประกอบกิจการในการจัดการขยะมูลฝอยให้ถูกต้อง 5) ควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีโทษที่สูงขึ้น รวมทั้งกำหนดโทษสำหรับความผิดบางประการในเชิงปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อนการเปรียบเทียบทางคดี เช่น การลงโทษผู้ที่ทิ้งขยะมูลฝอยในที่หรือทางสาธารณะ ด้วยการให้ทำความสะอาดสถานที่ เป็นต้น

การศึกษาครั้งนี้ทำให้มองเห็นข้อจำกัดและโอกาสการพัฒนากฎหมายการสาธารณสุขของประเทศไทย ซึ่ง พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535 มีกรอบแนวคิดต่างไปจากกฎหมายฉบับอื่น เช่น กฎหมายอุตสาหกรรม กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายแรงงาน เป็นต้น ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ยังคงอำนาจอยู่ในราชการส่วนกลางในขณะที่กฎหมายการสาธารณสุขของไทยได้มอบอำนาจให้ราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการ ซึ่งนับเป็นโอกาสในการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองส่งเสริมสุขภาพของคนไทย รวมทั้งถ้ามีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดจริงจัง จะทำให้สภาพบ้านเมืองมีความน่าอยู่และประชากรมีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิต เช่นเดียวกับประเทศสิงคโปร์

การบังคับกฎหมายการสาธารณสุขของไทย ตัวอย่างเช่น การจัดการมูลฝอย ยังต้องมีการพัฒนาเพื่อใช้เป็นกลไกเพื่อแก้ปัญหามูลฝอยของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการพัฒนากฎหมายในระดับกฎกระทรวง และประกาศกระทรวง เพื่อให้บังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับประเทศสิงคโปร์ ทั้งการจัดการ ขยะมูลฝอยทั่วไป มูลฝอยอันตราย และมูลฝอยติดเชื้อ ซึ่งคาดว่าจะช่วยแก้ไขปัญหานั้นที่ประสบอยู่ให้ดีขึ้น ทั้งในเรื่องขยะมูลฝอยล้นเมือง ปัญหาการร้องเรียนของประชาชนไปยังรัฐบาล ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และแม้แต่ราชการส่วนท้องถิ่น เนื่องจากเกิดผลกระทบต่อดำรงชีวิตและผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย

อย่างไรก็ตามแม้จะมีกระบวนการจัดการและบริหารขยะจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เนื่องมาจากจำนวนประชากรในภูมิภาคที่เพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลถึงการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้น จนนำไปสู่ปัญหาขยะที่มากเกินความสามารถในการจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ ดังนั้น การแก้ปัญหาที่ดีที่สุดและถือเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือ การสร้างความรับรู้ ความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภค กระตุ้นเตือนให้ประชากรของทุกประเทศในโลกตระหนักถึงการบริโภคอย่างเพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการ อันจะนำไปสู่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่ดีไว้อย่างยั่งยืน

6. การนำไปใช้ประโยชน์

ในสภาพปัจจุบันของประเทศไทยยังคงมีปัญหาเรื่องการจัดการมูลฝอย เช่น ปริมาณมูลฝอยมีจำนวนมาก ด้านการจัดการ การขาดแคลนพื้นที่ในการจัดการ ค่าใช้จ่ายในการจัดการขาดความร่วมมือ ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับนโยบาย การบังคับใช้กฎหมาย ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของผู้รับผิดชอบด้านการจัดการมูลฝอย แม้ยังไม่มีมาตรการแก้ไขกฎหมายแต่ก็สามารถนำตัวอย่างการจัดการมูลฝอยของประเทศต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ด้วยการออกเป็นข้อกำหนดท้องถิ่นเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายหลัก

7. ความยุ่งยากในการดำเนินงาน/ปัญหา/อุปสรรค (ที่เป็นปัญหายุ่งยากของผู้ดำเนินการ)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการค้นคว้าข้อมูลด้านกฎหมายสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของประเทศอื่นๆ เพื่อทำการวิเคราะห์โครงสร้าง การบังคับใช้ และความแตกต่างของกฎหมายของแต่ละประเทศ ซึ่งผู้ศึกษาเป็นนักวิชาการสาธารณสุขที่มีพื้นฐานความรู้ด้านพยาบาลศาสตร์ วิทยาศาสตร์สุขภาพ รวมทั้งอนามัยสิ่งแวดล้อมในบทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุข จึงเป็นความยุ่งยากซับซ้อนที่จะนำความรู้ด้านวิชาการมาประกอบกับความรู้ด้านกฎหมายซึ่งเป็นกฎหมายเชิงเทคนิค ประกอบกับกฎหมายของแต่ละประเทศมีความเฉพาะเจาะจงตามบริบทของประเทศนั้นๆ ดังนั้น แม้จะถอดความจากสาระของกฎหมายโดยตรงไปตรงมาแต่ก็อาจมีนัยยะที่แตกต่างกัน รวมทั้งความยุ่งยากในการสืบค้นกฎหมายของประเทศอื่นที่เป็นภาษาอังกฤษซึ่งมีข้อจำกัดในการสอบทานความเข้าใจนัยยะของกฎหมายจากภาษาถิ่นของประเทศนั้นๆ ซึ่งอาจทำให้ส่งผลต่อความเข้าใจในเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

8. ข้อเสนอแนะ/วิจารณ์

ผลที่ได้จากการศึกษามีข้อเสนอต่อการควบคุมกำกับจัดการมูลฝอยของประเทศไทย ดังนี้

- (1) ควรยกระดับความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นนโยบายระดับชาติ
- (2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการสร้างความรับรู้แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภค
- (3) ควรมีการทบทวนแก้ไขบทลงโทษการกระทำผิดเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ให้มีระดับโทษที่สูงขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักของทุกคนในสังคม
- (4) ควรมีการพิจารณาทบทวนการเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการขยะมูลฝอยให้เหมาะสมกับภาระในการจัดการ ทั้งการเก็บ การขน และการกำจัด
- (5) ควรมีการพิจารณาทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมกำกับเรื่องการจัดการมูลฝอยให้มีความเป็นเอกภาพ
- (6) รัฐบาลควรสนับสนุนภาคเอกชนในการสร้างมาตรการส่งเสริมให้มีการลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอย

(7) ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญต่อการสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องในกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยคนในครอบครัว โรงเรียน สถานศึกษา และทุกส่วนของสังคมต้องปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

(8) ควรถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีในการจัดการมูลฝอย ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างทั่วถึง

9. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายสมชาย ตู่แก้ว ผู้อำนวยการศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข กรมอนามัย ที่กรุณาสับสนุนการดำเนินงาน ให้คำปรึกษาแนะนำและวิเคราะห์บทบัญญัติต่างๆ ขอขอบคุณ นายสุระศักดิ์ แก้วเจริญ นิติกร ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข ที่ให้ข้อเสนอแนะแนวทางในการค้นคว้า ขอขอบคุณนางสาวปาริชาติ สุริยะฉาย วิไลรัตน์ นิติกร นางสาวยุวดี ประชุมฉลาด นักวิชาการสาธารณสุข ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข ที่ให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงาน ให้สำเร็จลุล่วง ด้วยดี รวมทั้ง อาจารย์ ปริยะดา โชควิญญู ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่ง ที่ให้ข้อชี้แนะในการปรับปรุงแก้ไข และขอขอบคุณบุคลากรของศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุขทุกท่าน นักวิชาการของกรมอนามัย ที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือให้คำแนะนำต่างๆ คณะผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนวความคิดการพัฒนากฎหมายในการจัดการมูลฝอยต่อไป

10. เอกสาร/เว็บไซต์อ้างอิง

ภาษาไทย

กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2555. กรุงเทพฯ:

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556

กัญญาณัฐ กริประเสริฐกุล. ก้าวทันอาเซียน. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, 2556.

ปกรณ์ นวลมณี. ปัญหาขยะชุมชนเมืองในอาเซียน, ครอบรู้อาเซียนวารสาร. 2556 ; 5:6.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 .ศ.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543

พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485

พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456

พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528

พระราชบัญญัติรักษาคล่องประปา พ.ศ. 2526

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540

ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข กรมอนามัย. คู่มือการปฏิบัติงานคณะกรรมการสาธารณสุข

จังหวัดตามกฎหมาย ว่าด้วยการสาธารณสุข(สำหรับฝ่ายเลขานุการ). พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2556

ศูนย์บริหารกฎหมายสาธารณสุข กรมอนามัย. แนวทางการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติ

การสาธารณสุข พ.ศ.2535. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์

ทหารผ่านศึก, 2556.

สุรชาติ ณ หนองคาย. การศึกษาความเป็นไปได้ในการตรากฎหมายส่งเสริมสุขภาพ. เอกสาร

อัดสำเนา, 2549.

สำนักสิ่งแวดล้อม. แนวคิดการจัดการมูลฝอยของนานาประเทศ [Online], 2553,

แหล่งที่มา <http://203.155.220.174/modules.php?name=News&file=article&sid=43> [28 มีนาคม 2557]

ภาษาอังกฤษ

Lao Laws in English. [Internet]. 2011 [cited 2014 Jul 20] Available from:

http://www.ilp.gov.la/Lao_Law_Eng.asp

Wikipedia. [Law_of_Vietnam](#) [Internet]. 2010[cited 2014 Jun 5] Available from:

https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_Vietnam

Wikipedia. Law of Malaysia [Internet]. 2007[cited 2014 Jul 13] Available from:

https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_Malaysia

Wikipedia. Law of Singapore [Internet]. 2009[cited 2014 Jun 2] Available from:

https://en.wikipedia.org/wiki/Law_of_Singapore